

פרפראות

פאר

ראש השנה תשפ"א

רמז בכתוב

להתנהגות

הישמעלים

דהיום בדרך

צחות

עמוד ח'

פרפראות פאר

עמוד א מפתח ענינים ראש השנה תשפ"א

עמוד ב

בתפילת לדוד מזמור מרומז הכנה לראש השנה

כי הוא על ימים יסדה נראה מיותר בפסוק
ביאור הענין

אכילת תפוח בראש השנה לתיקון חטאו של אדם
הראשון

עמוד ג

אין לנו מלך אלא אתה כמעשה הדבורים טעם
לאכילת דבש בר"ה

אמירת שנה טובה ומתוקה ובשם ומלכות, על
תפוח בדבש דייקא

באכילת רימון בראש השנה רמז יש על עשיית
חטא שלא מרצון

עמוד ד

תירוץ בקושית התוס' איך לומדים מהפסוק
שישראל נמשלו לתפוח

אכילת סימנים לסימנא מילתא האם הוא בירור
המזל או גרימת המזל

עמוד ה

לנוהגים באכילת סימנים בשתי הימים של ראש
השנה

למשפטיק עמדו היום כי הכל עבדיך בגימטריא
ראש השנה

אמרו לפני מלכיות כדי שתמליכוני עליכם שלא
אצטרך למלוך בכח

עמוד ו

ביאור במ"ש מודה אני לפניך מלך חי וקים

מלך זכור אחוז קרן ביאור נאה בדרך צחות

רמז לתפילת ראש השנה בתפילת חנה הנצבת
עמכה בזה

טעם לאמירת תשליך אצל המעיין
ביאור בקושיה מהו איל אחר נאחז בסבך

עמוד ז

על הנער ועל אמתך ביאור הכתוב

רמז בכתוב לעלית רגלים

רמז בדרך צחות להתנהגות הישמעלים דהיום
בקשתה של חנה שהמרירות לא תעבור לבנה
שמואל

עלי נתכוין לפטור את מי שאינם מכוונים
בתפילתם

עמוד ח

במה זכתה אם סיסרא שילמדו ממנה סדר
תקיעות כיצד

בעבור הרעימה רמז למה שאמר הכתוב תפילה
בלשון רעם

עמוד ט

הכתוב וכעסתי צרתה מבואר ע"ד מעשה שהיה
אצל החידושי הרי"ם

קולו של יעקב מבטל את הקטרוג של עשיו

עמוד י

טעם לתקיעת שופר בקרן מצינו בתפילת חנה
לערבב את השטן י"ל להפוך את השטן מקטגור
לסנגור

ביאור השאלות שיש להקשות בפיוט ונתנה
תוקף

עמוד יא

ביאור משול כחרס הנשבר ע"ד שבור את החבית
ושמור את יינה

עמוד יב

איך הוא לימוד זכות במה שאמר א"א ימחו על
קידוש שמך

עמוד יג

ביאור כפתור ופרח בפיוט ובבן הנעקד ואם
כבנים אם כעבדים

עכשיו שנברא יפשפש במעשיו הוא תשרי שאז
נברא עיון יעקב

עמוד יד

ביאור הכתוב אני ראשון ואני אחרון, ומבלעדי
אין אלקים

אני ראשון ואני אחרון ע"ד השפת אמת גם
בגימטריא

ביאור בפיוט, אם תמצה עמק הדין

עמוד טו

ביאור בפיוט באין מליץ יושר מול מגיד פשע

ביאור בפיוט תעבור על פשע ותמחה אשם

קולו של יעקב מבטל את הקטרוג של עשיו

ביאור הכתוב אני ראשון ואני אחרון ומבלעדי
אין אלקים ע"ד פרקי דרבי אליעזר

ביאור הפסוק הבן יקיר לי אפרים אם ילד
שעשועים

עמוד טז

הבקשה אחת שיש לבקש בראש השנה

למה צריך להכריז "לה' הארץ ומלואה" אלא לומר למהרהר, שהקב"ה לא הפקיע בעלותו, עיי' זה **שעל ימים יסדה**, ורק הקב"ה, הוא בעה"ב של העולם כולו. וזהו, "לה' הארץ ומלואה וגו', וצריך אני להכריז זאת, כי, הוא **"על ימים יסדה"**.

* * * * *

אכילת תפוח בראש השנה לתיקון חטאו של אדם הראשון

איתא בגמרא (סנהדרין ל"ח ע"ב), ביום שנברא אדם הראשון, בשעה תשיעית, נצטווה שלא לאכול מן האילן, בשעה עשירית סרה, בשעה אחת עשרה נידון וכו', ע"כ, **וליל ראש השנה היה**,

איתא בגמרא (תענית כ"ט ע"ב), "ראה ריח בני כריח שדה אשר ברכו ה', אמר רב יהודה בריה דרב שמואל בר שילת משמיה דרב **כריח שדה של תפוחים**,

כתב המהרש"א (תענית כ"ט ע"ב ד"ה כריח שדה של תפוחים), עפ"י מה דאיתא במדרשות ובזוה"ק, כי ריח גן עדן שנכנס עם יעקב היה מהבגדים, כדכתיב וירח את ריח בגדיו, שאלו הבגדים עמדו כבר בג"ע, **כי של אדה"ר היו**, כד"א כריח שדה אשר ברכו ה', ובגין ההוא ריח דהוה סליק חמדת ליה למיכל מיניה, ע"כ,

מבואר א"כ, שהיה ריח השדה, ריח של **תפוחים** שממנו **אכל אדם הראשון**,

איתא במדרש (רבה בראשית פרשה י"ט פסקה י"ב), כתיב (בראשית ג' י"ב) "ויאמר האדם האשה אשר נתתה עמדי הוא נתנה לי מן העץ **"ואוכל"**, אמר ר' אבא בר כהנא **"ואכלתי"** אין כתיב כאן אלא **"ואוכל"**, **אכלתי ואוכל** (עוד), רבו עד מאוד הפירושים, בתשובה זו שאמר להשי"ת, שנראית אינה הוגנת,

י"ל כי אוכל עוד הוא בליל ר"ה לתיקון

לפי זה אפשר לומר, כי כוונת אדה"ר שאמר **אכלתי ואוכל עוד** היתה תשובת התנצלות, לפי שנצטער על שאכל,

ועל זה אמר, אכלתי בחטא, ובכדי לתקן זאת, אוכל עוד, בכל שנה **בזה היום ובזו השעה**,

בתפילת לדוד מזמור מרומז הכנה לראש השנה

איתא בגמרא (פסחים קי"ז ע"א), כשאמר דוד,

"לדוד מזמור", מלמד, ששרתה עליו שכינה ואחר כך אמר שירה,

"מזמור לדוד", מלמד שאמר שירה, ואחר כך שרתה עליו שכינה,

ללמדך שאין השכינה שורה, לא מתוך עצלות ולא מתוך עצבות ולא מתוך שחוק ולא מתוך קלות ראש ולא מתוך דברים בטלים אלא מתוך דבר שמחה של מצוה, ע"כ,

הכנה לראש השנה בהשראת השכינה

לפי זה אפשר לומר, כי על כן אנו אומרים מיד בתחילת ראש השנה, "לדוד מזמור", שצריך לעשות הכנה להשראת השכינה קודם שבאים לראש השנה להתפלל וזהו, כדי שתשרה שכינה, ואח"כ לומר שירה,

* * * * *

כי הוא על ימים יסדה נראה מיותר בפסוק ביאור הענין

כתיב (תהלים כ"ד) "לדוד מזמור לה' הארץ ומלואה וגו', "כי הוא על ימים יסדה ועל נהרות יכוונה",

יש לשאול, למה הוסיף דהע"ה **"כי הוא על ימים יסדה"**, שנראה כנתינת טעם למה לה' הארץ ומלואה,

ביאור בכוונת הכתוב על ימים יסדה

אפשר לבאר עפ"י מה דאיתא בגמרא (ב"מ כ"ד) המציל מזוטו של ים וכו' הרי אלו שלו, והטעם משום שנתיאשו והופקעה בעלותם,

לפי"ז אפשר"ל, מכיון שהקב"ה ברא את העולם על ימים ועל נהרות, יאמר האומר, כי עשה כן כי רצה הקב"ה להפקיע את בעלותו על העולם, וכל הרוצה ליטול יבוא ויטול,

על זה אמר דוד המלך, הרי כולם יודעים שה' ברא את העולם ולה' הארץ ומלואה, א"כ

רק מלך אחד, כבטבע הדבורים. ואין לנו מלך
אלא אתה.

* * * * *

אמירת שנה טובה ומתוקה ובשם ומלכות, על תפוח בדבש דייקא

הפרי היחיד שהפסוק אומר עליו שהוא מתוק

כתיב (שיר השירים ב' ג'), **כתפוח** בעצי היער כן
דודי בין הבנים בצלו חמדתי וישבתי ופריו
מתוק לחכי,

הדבש מתוק מכל

כתיב (שופטים פרק יד פסוק י"ח) **"מה מתוק
מדבש** ומה עז מארי ויאמר להם לולא
חרשתם בעגלתי לא מצאתם חידתי"

כתיב (יחזקאל פרק ג' פסוק ג') **"ויאמר אלי בן
אדם בטנך תאכל ומעיך תמלא את המגלה
הזאת אשר אני נתן אליך ואכלה ותהי בפי
כדבש למתוק",**

אפשר לומר, שזה הטעם שאומרים שנה
טובה ומתוקה על תפוח בדבש דייקא,

* * * * *

באכילת רימון בראש השנה רמז יש על עשיית חטא שלא מרצון

אלישע הנביא מרפא את נעמן מצרעתו

כתיב (מלכים ב' פרק ה') **"ונעמן שר צבא מלך
ארם, היה גבור חיל מצורע וכו', ויבא נעמן
בסוסו וברכבו ויעמד פתח הבית לאלישע",**

**"וישלח אליו אלישע מלאך לאמר, הלוך
ורחצת שבע פעמים בירדן וישב בשרך לך
וטהר, ויגשו עבדיו וידברו אליו ויאמרו, אבי,
דבר גדול הנביא דבר אליך, הלוא תעשה, ואף
כי אמר אליך רחץ וטהר", "ויירד ויטבל בירדן
שבע פעמים כדבר איש האלקים וישב בשרו
כבשר נער קטן ויטהר,**

נעמן מקבל ע"ע שלא לעבוד יותר ע"ז

כדי לברך על התפוח שנה טובה ומתוקה,
ועי"ז לתקן החטא, וזהו טעם נאה לאכילת
תפוח בראש השנה. (עי"ע במדרש המבואר
בליקוטים, הסבר על דברי אדה"ר).

* * * * *

אין לנו מלך אלא אתה כמעשה הדבורים טעם לאכילת דבש בר"ה

דבר פלא בטבע הדבורים שאין להם מלך אלא אחד

בספר עקידת יצחק (שער צ"ה הערה א') כתב
בעניין **נפלאות הבורא בטבע הדבורים**, וז"ל,

ומה מאוד גדלו נפלאות הי"ת, אשר שם
בחינה זאת בטבע הדבורים, אשר הם קטני
ארץ מאוד, כפי אשר יודיעו זאת לנו **חכמי
הטבע**,

כי בכל כוורת, יש ט"ז מאות זכרים הנקראים
בשם (דראהנען), וכי אלף נקבות עקרות
הקטנות מהם, אשר אין להם הכשרון
להוליד, הנקראות בשם (ארבייטסביענען)
בעבור עשותן כל מלאכת עבודה המצטרכת
לקיום כלם,

כי הן תמוצנה עסיס הפרחים לעשות ממנו
דבש למאכל, ודונג לבנות ממנו לשכות
שונות, י"ב מאות או יותר להיות משכן
לאפרוחי (הדראהנען), ולשכות אחרות קטנות
למשכן אפרוחי הדבורים עושי המלאכה,
ושאר לשכות להניח שם הדבש, **ולשכות
אחרות יותר גדולות למשכן המלכה**,

מלכה אחת ויחידה בכל כוורת

כי בכל כוורת יש רק נקבה אחת הגדולה מכל
שאר הדבורים, אשר היא פרה ורבה מאוד, כי
תלד בכל שנה כי או ל' אלף ביצים, **והיא
הגבירה והמלכה לכולם**, על פיה יצאו ועל
פיה יבואו, גם המות לא יפריד ביניהם, כי
במותה ימותו לרוב כולם, או לפחות יתפרדו
ויפוצו אנה ואנה,

**ובכל כוורת לא תוכל להיות שוורת כי אם
מלכה אחת**. עכ"ל בספר בעל העקידה שער
צ"ה בהערות שם.

עפ"י הנ"ל נראה לי לומר, שזה טעם
לאכילת דבש בראש השנה, לומר, שאין לנו

תירוץ לקושית התוס'

יש להקדים ביאור הכתוב (שיר השירים ו' ג'),
"אני לדודי ודודי לי", שהוא בבחינת הקדמת
נעשה לנשמע, וכך אפשר לפרש, **"אני לדודי"**
 שהקדמתי אני לעשותו דודי, עיי קבלת
 הנעשה, בטרם היה **משמיע "דודי לי"**, וזהו
"אני לדודי ודודי לי",

ומכיון דחודש אלול הוא בחינת אני לדודי
 ודודי לי, שהם ר"ת אלול, והוא גם בבחינת
 הקדמת נעשה לנשמע, כמו שפירשנו, לכן
 בהגעת ראש השנה בסיום חודש אלול,
 אוכלים תפוח, המרמז הקדמת נעשה לנשמע,

בכך אפשר לתרץ את קושית התוס'

שהקשו, שהרי הפסוק השווה את הקב"ה
 לתפוח, לפי שכתוב **"כתפוח בעצי היער כן
 דודי"** ואיך אומרים חז"ל **שישראל הם
 שהושוו לתפוח**,

על זה יש לומר, כי במה שהקדימו ישראל
"אני לדודי", המרמז על הקדמת נעשה
 שאמרו ישראל,

לדודי לי, שהוא הנשמע שהשמיע הקב"ה לי,
 נמצא, כי מילת **דודי לי** יוכל להתפרש גם,
 ברמז על כלל ישראל, לפיכך **"כן דודי"** הוא
 רמז לעם ישראל שהקדימו **"אני לדודי"** ולזה
 כווננו חז"ל, כתפוח בעצי היער, כן דודי בין
 הבנים, למה נמשלו ישראל, לתפוח, לומר לך,
 מה תפוח זה פריו קודם לעליו, אף ישראל
 הקדימו נעשה לנשמע, ולכן הביאו פסוק זה,
 ולא תקשה קושיית התוס'.

* * * * *

אכילת סימנים לסימנא מילתא האם
הוא בירור המזל או גרימת המזל

איתא בגמרא (כריתות ה' ע"ב, הוריות י"ב ע"א),
 אמר רב **אמי האי מאן דבעי לידע** אי משכא
 שתא אי לא (אם יחיה עד סוף השנה) מייתי
 שרגא, בהלין עשרה יומין דבין ריש שתא
 ליומא דכיפורי, וניתלי בביתא דלא נשיב
 זיקא, אי משיך נהוריה (והנר אינו נכבה) נידע
 דמסיק שתיה,

ומאן דבעי נעביד עיסקי **ובעי דנידע** אי מצלח
עיסקי אי לא, נירבי תרנגולא, (יגדל תרנגולת)
 אי שמין ושפר, נידע דמצלח,

וישב אל איש האלקים ויאמר הנה נא ידעתי
 כי אין אלקים בכל הארץ כי אם בישראל",
 "ויאמר נעמן, לא יעשה עוד עבדך עלה וזבח
 לאלהים אחרים, כי אם לה",

התנצלות נעמן על השתחויתו שלא מרצונו

לדבר הזה יסלח ה' לעבדך, בבוא אדני (מלך
 ארם) בית **רימון** להשתחות שמה (לעבודה זרה),
 והוא נשען על ידי, (ושלא מרצוני אתכופף)
 והשתחוייתי בית **רימון**, "בהשתחוייתי בית
רימון יסלח ה' לעבדך בדבר הזה",

פירוש הדבר, מכיוון ולא היה מרצוני,
 להשתחות לבית רמון בזדון, אלא בעל כרחי,
 כאשר אדוני נשען על ידי, ע"כ יסלח ה'
 לעבדך בדבר הזה,

לפי"ז אפשר לתת טעם לאכילת רימון בר"ה

אפשר לומר ברמז דלכן אוכלים רימון בראש
 השנה, לרמז, כי אם נעשה איזה חטא שלא
 מרצון, אלא בעל כרחו, כמו שהיה נעמן עושה
 שלא מרצונו **ברימון**, יסלח ה' לעבדך בדבר
 הזה.

* * * * *

תירוץ בקושית התוס' איך לומדים
מהפסוק שישראל נמשלו לתפוח

איתא בגמרא (שבת פ"ח ע"א) אמר רבי חמא
 ברבי חנינא, מאי **דכתיב** (שיר השירים ב' ג'),
"כתפוח בעצי היער, כן דודי בין הבנים",

למה נמשלו ישראל לתפוח, לומר לך, מה
 תפוח זה פריו קודם לעליו, אף ישראל
 הקדימו נעשה לנשמע,

מבואר, כי המשיל ישראל לתפוח הוא, משום
 שישראל הקדימו נעשה לנשמע,

קושיית התוספות

הקשו התוספות, (שבת פ"ח ע"א ד"ה פריו קודם
 לעליו), **אך תימה**, שמביא קרא, **"כתפוח בעצי
 היער כן דודי בין הבנים"**, דבהאי קרא לא
 נמשלו ישראל לתפוח, אלא **הקב"ה כדכתיב
 "כן דודי בין הבנים"**, וקרא (שיר ז') **"דריח
 אפך כתפוחים"** הוה ליה לאתויי טפי, עכ"ל
 התוס',

ומה שאמר "השתא דאמרת סימנא מילתא היא" כונתו לסוף דבריו של רב אמי. שלא לעשות כן.

* * * * *

לנוהגים באכילת סימנים בשתי הימים של ראש השנה

בספר בן יהוידע (הוריות דף י"ב), כתב, יהא רגיל איניש, שנקיט לשון רגיל, לרמוז שיעשה זה הסימן בשני ימים של ראש השנה בלילות ובימים,

* * * * *

למשפטיך עמדו היום כי הכל עבדיך בגימטריא ראש השנה

כתיב (תהלים קי"ט צ"א)

489	=	למשפטיך
120	=	עמדו
61	=	היום
30	=	כי
55	=	הכל
106	=	עבדיך
861	=	ס"ה
501	=	ראש
361	=	השנה
861	=	ס"ה

חושבנא דדין כחושבנא דדין.

* * * * *

אמרו לפני מלכות כדי שתמליכוני עליכם שלא אצטרך למלוך בכח

איתא בגמרא (ראש השנה ל"ד ע"ב), אמר רבה אמר הקדוש ברוך הוא אמרו לפני, מלכות, כדי שתמליכוני עליכם,

כתיב (יחזקאל כ' ל"ג), חי אני נאם ה' אלקים, "אם לא ביד חזקה ובזרוע נטויה ובחמה שפוכה אמלוך עליכם",

וכך אפשר לפרש הפסוק, אמרו לפני, מלכות, תגידו אתם מלכות לפני, כדי

האי מאן דבעי ניפוק באורחא, ובעי דנידע אי הדר לביתיה, ניעול ניקום (יכנס ויעמוד) בביתא דבהתא (חשוך במקצת) אם חזי, בבואה לבבואה דבבואה (יראה את צל צילו) נידע דאתי לביתיה,

ולאו מילתא היא, דילמא חלשא דעתיה ומתרע מזליה (פירש רש"י, דלא ליעביד איניש הכי, דלמא הוי סימנא בישא, ומצער נפשיה ומיתרע מזליה, ע"כ,

אכילת הסימנים

אמר אביי השתא דאמרת סימנא מילתא היא יהא רגיל איניש למיכל ריש שתא, קרא, ורוביא, כרתי, סילקא, ותמרי, ע"כ,

מבואר, דע"י חלישות הדעת של אדם, יכול מזלו להרע, כאומרז"ל דילמא חלשא דעתיה ומתרע מזליה,

הקושיא איך מביא ראיה מבירור המזל לגורם למזל

יש להקשות, הרי דברי רב אמי שאמר האי מאן דבעי לידע וכו', הם דברים שכשהאדם רוצה לברר לגבי מזלו, שיוכל לבדוק מה נגזר עליו בשמים שיקרה לו,

אך דברי אביי שאמר, יהא רגיל איניש למיכל ריש שתא קרא ורוביא, כרתי סילקא ותמרי, הכונה היא, שהאדם יעשה סימנים על ידי אכילתו, שעל ידי אותם סימנים, יהיה גורם שישתנה מזלו לטובה, א"כ מהו הלשון, "השתא דאמרת סימנא מילתא היא", הרי הסימן של רב אמי הוא בירור המזל, והסימן של אביי הוא גורם למזל, ואין הנידון דומה לראיה,

ביאור העניין שהשוואה היא כי חלישות הדעת הוא גורם למזל להשתנות

יש לפרש כך, מכיוון דבסוף דברי רב אמי אומרת הגמרא ולאו מילתא היא, דילמא חלשא דעתיה, ופירש רש"י, שהמזל משתנה על ידי פעולות האדם עצמו, כאשר חלשא דעתיה, ואז מתרע מזליה,

ועל זה אומרת הגמרא "השתא דאמרת" וכו', מכיוון דחלישות הדעת יכול לגרום לאיתרע מזליה, ולכן יהא רגיל איניש למיכל ריש שתא, קרא ורוביא, כרתי סילקא ותמרי, כדי לרומם את רוחו, ולא יחלש דעתיה, דלא ליתרע מזליה,

זוה הפירוש, זכור, אחוז, קרן, שהקרן יהיה אחוז אחד מהרווח, שתרויח לי עוד תשעים ותשע אחוז.

* * * * *

רמז לתפילת ראש השנה בתפילת חנה הנצבת עמכה בזה

איתא בגמרא (ברכות כ"ט ע"א), **בראש השנה** נפקדה שרה רחל וחנה,

איתא בגמרא (ברכות ל"א ע"א) אמר רב המנונא כמה הלכתא גברותא איכא למשמע מהני קראי דחנה,

כתיב (שמואל א פרק א' כ"ו) "אני האשה הנצבת עמכה בזה, להתפלל אל ה'", כאן רמזה חנה בתפילתה לבקשתנו בראש השנה, **עמכ"ה ר"ת מ'לוד ע"ל כ"ל ה'עולם, בזה יש** לרמז לזה היום תחילת מעשיך.

* * * * *

טעם לאמירת תשליך אצל המעיין

איתא בגמרא (הוריות י"ב ע"א), תנו רבנן אין מושחים את המלכים אלא על המעיין כדי שתמשך מלכותם שנא' ויאמר המלך וגו',

ומכיון שבראש השנה אנו רוצים למשוח מלכותנו ית', ותמשך מלכותו לפיכך הולכים לומר תשליך אצל המעיין, שוב מצאתי (הראני י.ג.ל.) באלף המגן על מטה אפרים סי' תקצ"ח אות ה'

* * * * *

ביאור בקושיה מהו איל אחר נאחז בסבך

איתא בגמרא (ירושלמי תענית י' ע"ב, פרק ב' ה"ד) **כתיב** (בראשית כ"ב כ"ג) "וישא אברהם את עיניו וירא והנה איל, אחר, נאחז, בסבך, בקרניו", מהו "אחר" א"ר יודה בי ר' סימון **אחר** כל הדורות, עתידין בניך ליאחז בעונות ולהסתבך בצרות וסופן להגאל בקרניו של איל הזה שנאמר [זכריה ט יד] וה' אלקים בשובך יתקע והלך בסערות תימן.

שתמליכוני עליכם, כדי שאתם תמליכו אותי עליכם מרצונכם,

לפני שאני יאמר מלכיות, ואצטרך ח"ו בכח למלוך עליכם, כמו שאה"כ, (יחזקאל כ' ל"ג), "אם לא ביד חזקה ובזרוע נטויה ובחמה שפוכה אמלוך עליכם",

ולכן, תמילוכני אתם, לפני, כי אם לא, אמלוך עליכם ביד חזקה, וזהו, אמרו לפני מלכיות, לפני שאני אמלוך עליכם בכח,

ואז יתקיים בחימה שפוכה על הגויים **כמאמר הכתוב** (ירמיהו י' כ"ה) "שפך חמתך, על הגוים אשר לא ידעוך, כי אנחנו יודעי שמך ומלכותך עלינו, ואין צורך להגיע ח"ו אל "ובחמה שפוכה אמלוך עליכם",

* * * * *

ביאור במ"ש מודה אני לפניך מלך חי וקים

אפשר לומר בדרך משל, אם ילד אינו רוצה להודות, ואביו אומר לו, אם לא תודה אעניש אותך, עד שתודה על האמת,

כך אנו אומרים, מודה אני, אנחנו מודים בכך שאתה הוא מלך חי וקיים, לפניך, כלומר, לפני שנצטרך להודות בעל כרחינו כי אתה הוא המלך חי וקיים,

* * * * *

מלך זכור אחוז קרן ביאור נאה בדרך צחות

בפיוט שחרית יום א', מלך, זכור, אחוז, קרן, בדרך העולם, כאשר אדם בא להשקיע את כספו, עושים זכרון דברים שכתוב, כמה הוא אחוז הקרן, וכמה הם אחוזי הרווח,

ובכך אפשר לפרש בדרך צחות, שבקשתנו היא, מלך, זכור, שבזכרון הדברים שלנו יהיה כתוב, כי אחוז אחד מכל הרווח, תחשב כל מצווה שאעשה, שהיא הקרן שאני משקיע, ואתה ה' תשלים את אחוזי הרווח בעוד תשעים ותשע אחוז, שיושלם הקרן והרווח,

וזה הרמז, המקום הוא, כלומר מקום המקדש, ה' יראה אשר יאמר היום בהר ה' יראה,

* * * * *

רמז בדרך צחות להתנהגות הישמעלים דהיום

כתיב (בראשית כ"א ט"ו) ויכלו המים מן החמת ותשלך את הילד תחת אחד השיחם, ותלך ותשב לה מנגד הרחק כמטחוי קשת,

כאן רמזה תורה על דרכם של הישמעאלים המחבלים, שמסתתרים בין העצים ויורים בחיצים, וזה הרמז בכתוב, תחת אחד השיחם, וראתה בעיניה כיצד הוא יורה מטחוי קשת, וזה הרמז, ותשלך את הילד תחת אחד השיחם, ותלך ותשב לה מנגד הרחק כמטחוי קשת, וליכא מילתא דלא רמיזא באורייתא.

* * * * *

בקשתה של חנה שהמרירות לא תעבור לבנה שמואל

כתיב (שמואל א' פרק א' יג), "והיא מרת נפש", ובהמשך "ומורא לא יעלה על ראשו",

אפשר לומר, בדרך צחות, כי מורא לשון מרירות, וזאת היתה בקשתה כי המרירות לא תעבור אליו. ומורא לא יעלה על ראשו.

* * * * *

עלי נתכוין לפטור את מי שאינם מכוונים בתפילתם

כתיב (שמואל א' פרק א' יג), "וחנה היא מדברת על לבה רק שפתיה נעות וקולה לא ישמע ויחשבה עלי לשכרה",

איתא בגמרא (ברכות ל"א ע"א), אמר רב המנונא כמה הלכתא גברותא איכא למשמע מהני קראי דחנה, וחנה היא מדברת על לבה, מכאן למתפלל צריך שיכוין לבו,

קושיית המפרשים, כי לשון הכתוב משמעו איל אחר ולא יצחק, ולא אחר שלאחר זמן

אפשר לומר, כי אברהם אבינו (בראשית ט"ו ח') הובטח לו כי ביצחק וכו' וביקש במה אדע, וניתן לו ההבטחה בברית בין הבתרים, ששם נאמר, "קחה לי וגו' ואיל משלש", וכשראה א"א שהולך לשחוט את זרעו את יצחק,

ולא ידע, ממה נפשך, אם ברית בין הבתרים קיים בהבטחת יצחק איך העקידה קיימת, ואם העקידה קיימת איך ברית בין הבתרים קיים, ואיך אפשר לקיים שניהם, וכאשר נשא עיניו, וירא את האיל האחר, הכוונה לאיל של ברית בין הבתרים, ואז הבין כי הבטחת ברית בין הבתרים קיים, וזהו והנה איל אחר,

* * * * *

על הנער ועל אמתך ביאור הכתוב

כתיב (בראשית כ"א י"א) וירע הדבר מאד בעיני אברהם על אודות בנו, ויאמר אלקים אל אברהם אל ירע בעיניך על הנער ועל אמתך,

לכאורה קשה, בפסוק נאמר במפורש שהרע לאברהם רק על אודות בנו, ולמה אמר לו הקב"ה, אל ירע בעיניך גם על הנער וגם על אמתך,

רק י"ל הפירוש, כיוון שהפסוק אומר על "אודות בנו", הכונה שאברהם אבינו הצטער על כך שהגר המצרית גרמה שיצא כך בנו ישמעאל, וזהו אודות בנו, פירוש הסיבה שגרמה לכך. וע"ז אמר הקב"ה על הנער ועל אמתך.

* * * * *

רמז בכתוב לעלית רגלים

כתיב (בראשית כ"ב י"ד) ויקרא אברהם שם המקום ההוא ה' יראה אשר יאמר היום בהר ה' יראה,

אפשר לומר, שיש בכתוב רמז, כי במקום ההוא שהוא בית המקדש, יעלו לרגל, ועל עולי הרגלים נאמר כשם שבא לראות את ה', שזה ה' יראה, כך בא לראות שזהו ה' יראה.

שנתחלל השם ע"י, ועל זה אמר הייתי מצטער כל ימי כדי לקדש שם המיוחד,

זה שהשיב הקב"ה למלאכי השרת חלקם בחיים דהיינו חלקם לשון רבים שאף אבותיו יהיו חלקם בחיים ע"ז, ומשום כבודו לא הזכירו בפירוש, וכן במזומן לחיי העוה"ב, או י"ל חלקם בחיים שבחיים שאל כן לכך נעשה רצונו וחפצו, עכ"ל,

אולי יש לומר, שנתגלגל זכותה ללמוד ממנה, כדי להוכיח שנתרצה התיקון של רבי עקיבא.

* * * * *

בעבור הרעימה רמז למה שאמר הכתוב תפילה בלשון רעם

כתיב (שמואל א' א' ו') "וכעסתה צרתה גם כעס בעבור הרעימה",

איתא בגמרא (בבא בתרא ט"ז ע"א), א"ר לוי שטן ופנינה לשם שמים נתכוונו, שטן, כיון דחזיא להקדוש ברוך הוא דנטיה דעתיה בתר איוב, אמר: חס ושלום, מינשי ליה לרחמנותיה דאברהם, פנינה דכתיב (שמואל א' א' ו') "וכעסתה צרתה גם כעס בעבור הרעימה",

כתב רש"י (בבא בתרא טז ע"א), בעבור הרעימה שתתרעם על שהיא עקרה ותתפלל.

כתב רש"י (שמואל א' פרק א' פסוק ו) **גם כעס** - כעס אחר כעס תמיד, לכך נאמר **גם כעס**, היתה אומרת לה כלום קנית היום מעפורת לבנד גדול או חלוק לבנד קטן, בעבור הרעימה שתתאונן, **ורבותינו אמרו בעבור הרעימה שתתפלל** ולשם שמים נתכוונה, עכ"ל,

איתא במדרש (ילקוט שמעוני שמואל א' - פרק א' - רמז עז), וכעסתה צרתה גם כעס. מכעסת וחוזרת ומכעסת, מה הוות א"ל זבנת לברך רבא סודר וכתונת וחלוק. א"ר נחמן בר אבא היתה פנינה משכמת ואומרת לחנה אין את עומדת ומרחצת פניהם של בניך כדי שילכו לבית הספר. ובשש שעות היתה אומרת לה חנה אין את עומדת ומקבלת בניך שבאו מבית הספר. ר' תנחום בר אבא אמר היו יושבים לאכול והיה אלקנה נותן לכל אחד ואחד מבניו חלקו היתה פנינה מתכונת להכעיס את חנה והיתה אומרת לאלקנה תן

איתא בגמרא (עירובין ס"ה ע"א), יכול אני לפטור את כל העולם כולו מן הדין מיום שחרב בית המקדש ועד עכשיו, שנאמר, לכן שמעי נא זאת ענייה ושכורת ולא מיין וכו', מאי יכולני לפטור דקאמר **מדין תפלה**, ע"כ,

כתב רש"י, יכולני לפטור - לטעון על כל ישראל לפני הקדוש ברוך הוא, דבר שיפטרו כולן מדינא לעתיד לבוא, לומר שהן **שיכורים** ואין נתפשין על עונם, מדין תפלה - אם דנין אותן על שלא היו מתפללין בכוונה, יכול אני לפטורן, עכ"ל רש"י,

אפשר לומר, שכאשר שמע עלי את תפילתה, וראה כמה הלכתא גברותא איכא למשמע מהני קראי דחנה, וראשונה, שהמתפלל צריך שיכווין את לבו, מיד ויחשבה עלי לשיכורה, וכוונתו לרמוז, שמי, שלא יהיה מתפלל בכוונה יכול לפטרו ע"י טענה שהן **שיכורים** ואין נתפשים על עונם,

* * * * *

במה זכתה אם סיסרא שילמדו ממנה סדר תקיעות כיצד

איתא בגמרא, (ראש השנה דף לג עמוד ב) שיעור תרועה כשלשה שברים, אמר אביי דכתיב יום תרועה יהיה לכם, ומתרגמינן: יום **יבבא** יהא לכוון. וכתיב באימיה דסיסרא בעד החלון נשקפה ותיבב אם סיסרא.

איתא בגמרא (ברכות ס"א ע"ב), אמר רבי עקיבא, כל ימי הייתי מצטער על פסוק זה בכל נפשך וכו', אמרו מלאכי השרת לפני הקדוש ברוך הוא, זו תורה וזו שכרה, **ממתים ידך ה' ממתים וגו'**, אמר להם, **חלקם בחיים**. יצתה בת קול ואמרה, אשריך רבי עקיבא שאתה מזומן לחיי העולם הבא. ע"כ,

כתב בעיון יעקב (ברכות ס"א ע"ב) על עין יעקב, אע"ג דאין לאדם להביא עצמו לידי נסיון, מ"מ י"ל רבי עקיבא שהיה **מבני בניו של סיסרא** מיעל, ומצינו בסיסרא (שופטים ג') **"והוא לחץ את ישראל בחזקה"** במדרש ר' תנחומא פרשת צו סי' ד' בחירופין וגידופין וכן פירש"י בשופטים,

והוא היה רוצה לתקן אבותיו ע"ד ברא מזכה אבא, אע"ג דגר שנתגייר כקטן שנולד דמי, מ"מ רצה לתקן אותו ע"י קידוש השם כיון

דכתיב (שמואל א' א' ו') וכעסתה צרתה גם כעס בעבור הרעימה.

כתב רש"י (בבא בתרא טז ע"א), **בעבור הרעימה**, שתתרעם על שהיא עקרה ותתפלל.

כתב רש"י (שמואל א פרק א פסוק ו), **בעבור הרעימה** - שתתאונן, ורבותינו אמרו בעבור הרעימה שתתפלל ולשם שמים נתכוונה,

מעשה שהיה אצל החידושי הרי"ם

מאיר עיני הגולה (אות תקנ"ז), פ"א אמר רבינו זצ"ל לא' מאנשיו שהיה חשוכי בנים לי"ע,

ובעת לקחו פרידת שלום ממנו בנסעו לביתו הזכיר א"ע לפני רבינו שיושע להפקד בזש"ק, אמר לו בזה"ל ראה שלא תבוא לפני עוד קודם שיהי' לך בן זכר,

ונסע לביתו ושהה שם יותר משנה ובראותו שעדיין לא נפקד נסע שוב לגור לרבינו זצ"ל והתנצל לפניו שלא היה יכול להתאפק בביתו שלא לראות פני רבינו לכן בא אליו,

והשיב לו רבינו זצ"ל חשבתי שתבין מה לעשות הלא לחסידות צריכים להיות גם מבין דבר כי אחר שנשתוקקת לבוא אלי היית צריך לפנות בזה אל השי"ת ולהתפלל לפניו ע"ז שגדול צערך במה שהנך רוצה ליסע אל הרבי ואינך יכול ליסע מפני פקודתו של הרבי עליך ואז היה השי"ת עוזר לך להפקד בזש"ק כדי שתוכל ליסע אל הרבי ואתה לא כן עשית כי התפללת בביתך להשי"ת שתושע בבן זכר ועל פקודתי לא השגחת כי כשבא בלבך השתוקקות ליסע לפה עשית כן ולא התפללת להשי"ת שיסיר ממך המניעה עכד"ק,

עד"ז יש לבאר, שזו היתה כוונתה של פנינה, שגם אם אינה יכולה להתפלל על זש"ק, יכולה שתתפלל כי אינה יכולה לשאת את הצער הזה.

* * * * *

קולו של יעקב מבטל את הקטרוג של עשיו

איתא בגמרא (ראש השנה ט"ז ע"א) למה תוקעין ומריעין כשהן יושבין ותוקעין ומריעין כשהן עומדין, לערבב את השטן,

לזה בני חלקו ולזה בני חלקו ולזה לא נתת חלקו, למה בעבור הרעימה על אלקים,

אמר לה הקב"ה את מרעמת אותה עלי, חייד אין רעמים שאין אחריהם מטר ומיד אני פוקדה שנאמר כי פקד ה' את חנה,

תפילה והלכותיה לומדים מחנה

איתא בגמרא (ברכות ל"א ע"א) אמר רב המנונא כמה הלכתא גברותא (הלכות תפילה) איכא למשמע מהני קראי דחנה,

תפילה היא עבודה שבלב

איתא בגמרא (תענית ב' ע"א) "לאהבה את ה' אלקיכם ולעבדו בכל לבבכם" איזו היא עבודה שהיא בלב הוי אומר זו תפלה, **וכתיב בתריה ונתתי מטר ארצכם בעתו**, ע"כ,

איתא בגמרא (ברכות נ"ט ע"א) אמר רבי אלכסנדר אמר רבי יהושע בן לוי לא נבראו רעמים אלא לפשוט עקמומית שבלב,

מבואר, שהרעם בא ליישר את עקמומית העבודה שבלב שזו התפילה,

אפשר לומר, כפי שלומדים את הלכות התפילה מחנה, יש ללמוד את יישור העקמומית שבתפילה גם כן מחנה, ולפיכך נקט הכתוב את תפילתה של חנה בלשון רעם, משום שהרעם בא ליישר את התפילה, והכי אמרינן ביוצר מוסף ליום כפור, קרוב לתחילת חזרת הש"ץ, "דחות בפילולי עקלתון"

וביותר יש לומר, שבחנה מצינו שהבטיחה הקב"ה, בלשון **אין רעמים שאין אחריהם מטר**, ותפילה גם למדנו שהיא עבודה שבלב **שיש אחריה מטר**, כדאיתא (תענית ב' ע"א) איזו היא עבודה שהיא בלב הוי אומר זו תפלה, **וכתיב בתריה ונתתי מטר ארצכם בעתו**,

* * * * *

הכתוב וכעסתה צרתה מבואר ע"ד מעשה שהיה אצל החידושי הרי"ם

איתא בגמרא (בבא בתרא ט"ז ע"א), א"ר לוי, שטן ופנינה לשם שמים נתכוונו. פנינה,

איתא בגמרא (בבא בתרא ט"ו ע"ב), ויהי היום ויבאו בני האלקים להתיצב על ה' ויבא גם השטן בתוכם, ויאמר ה' אל השטן מאין תבא ויען השטן וגו' - אמר לפניו: רבש"ע, שטתי בכל העולם כולו ולא מצאתי נאמן כעבדך אברהם וכו',

א"ר יוחנן: גדול הנאמר באיוב יותר ממה שנאמר באברהם, דאילו באברהם כתיב (בראשית פרק כב פסוק יב) כי עתה ידעתי כי ירא אלקים אתה ולא חשכת את בנך את יחידך ממני ובאיוב כתיב: איש תם וישר ירא אלקים וכו'.

א"ר לוי: שטן ופנינה לשם שמים נתכוונו. שטן, כיון דחזיא להקדוש ברוך הוא דנטיה דעתיה בתר איוב, אמר: חס ושלום, מינשי ליה לרחמנותיה דאברהם;

וביאר הבוארים בעם, כי השטן בא בטענה שלא תשתכח אהבתו של אברהם אבינו,

אפשר לומר, הפירוש לערבב את השטן, **להפוך אותו**, שיבוא להזכיר זכויות ולא לקטרג,

* * * * *

ביאור השאלות שיש להקשות בפיוט ונתנה תוקף

מי לא תצא רוחו, בתפילת מוסף בשעה שאומרים את תפילתו של רבי אמנון ממגנצא, ונתנה תקף קדשת היום. כי הוא נורא ואיום. ובו תנשא מלכותך. ויכון בחסד כסאך. ותשב עליו באמת, וכו', ומלאכים יחפזון, חיל ורעדה יאחזון. ויאמרו, הנה יום הדין. לפקד על צבא מרום בדין. כי לא יזכו בעיניך בדין.

השאלות בפיוט ונתנה תוקף

ובו תינשא מלכותך, במה, אנחנו קרוצים מחומר שאין בנו שמץ של מושג מגודל כבוד מלכותו יתברך, איך ובמה אנחנו יכולים לרומם את מלכותו ית', כמ"ש "ובו תנשא מלכותך",

חיל ורעדה יאחזון, מה חיל ורעדה יש למלאכים מיום הדין, וכי יצר הרע יש ביניהם לעבור את פי השם,

איתא, בשעה שהקול קול יעקב אין הידים ידי עשיו,

אפשר לפרש, מ"ש הקול קול, יעקב, שתי פעמים, הם רמז לתקיעות דמיושב, ותקיעות דמעומד, לערבב את השטן, זה עשיו, וזהו, בשעה שהקול קול יעקב, דהיינו תקיעות דמיושב ומעומד, אז אין הידים ידי עשיו, ואין שליטה לשטן, ולכן תוקעין ומריעין כשהן יושבין ותוקעין ומריעין כשהן עומדין, לערבב את השטן,

* * * * *

טעם לתקיעת שופר בקרן מצינו בתפילת חנה

כתיב (ספר שמואל א פרק ב' א') "ותתפלל חנה ותאמר עלץ לבי בה' רמה קרני בה",

איתא בגמרא (ראש השנה ט"ז ע"א), אמרו לפני בראש השנה מלכיות זכרונות ושופרות,

מלכיות כדי שתמליכוני עליכם, ובמה בשופר,

איתא בגמרא (מגילה י"ד ע"א, הוריות י"ב ע"א, כריתות ו' ע"א), "רמה קרני באלקי" רמה קרני ולא רמה פכי, דוד ושלמה שנמשחו בקרן נמשכה מלכותן שאול ויהוא שנמשחו בפך לא נמשכה מלכותן,

יש לומר, טעם לתקיעת שופר בקרן, משום שאנחנו רוצים שתימשך המלכות עלינו, ואלו שנמשחו בקרן נמשכה מלכותם,

* * * * *

לערבב את השטן י"ל להפוך את השטן מקטגור לסנגור

כתיב (איוב א' ו') "ויהי היום ויבאו בני האלקים להתיצב על ה' ויבוא גם השטן בתוכם,

כתב רש"י, ויהי היום - אותו יום ראש השנה היה, שהוא יום תרועה, וצוה הקב"ה לשטן להביא זכות, וחובה של כל הבריות, עכ"ל רש"י,

ויבין כל יציר כי אתה יצרתו, פירוש, שכל מה שנוצר, גם אם נוצר ע"י מי, יש להבין כי אתה הוא שיצרתו,

ויאמר כל אשר נשמה באפו, פירוש, שבכל נשימה ונשימה שאדם יכול לנשום באפו, צריך לומר, ה' אלוקי ישראל מלך, פירוש, שבכל פעם, כלומר, בכל שניה, יש להודות לשמו על הנשימה שנתת בי,

כדאיתא (בראשית רבה פרשת בראשית פרשה יד) ר' לוי בשם ר' חנינא אמר על כל נשימה ונשימה שאדם נושם צריך לקלס לבורא, מ"ט (תהלים קג) כל הנשמה תהלל קה, כל הנשימה תהלל קה,

ומלכותו בכל משלה, פירוש, שבכל דבר ודבר, צריך לראות את מלכותו ית', כמ"ש הרמב"ן (שמות, פרק י"ג פסוק ט"ז), "שאין לאדם חלק בתורת משה רבינו, עד שנאמין בכל דברינו ומקרינו, שכלם נסים, אין בהם טבע, ומנהגו של עולם",

וחששם של המלאכים הוא, כי לא יזכו, פירוש, שעם ישראל לא יזכו חלילה בזה הדין שדנים אותם, אם ח"ו אין בהם שמץ מחשבה כי עולם כמנהגו נוהג והוא מכח עצמו,

וזהו כוונת הפייטן, ומלאכים יחפזון. וחיל ורעדה יאחזון. ויאמרו הנה יום הדין. שעל זה ישראל באים לדין, לפקד, על צבא מרום בדין, שמא יש בבני ישראל מאמינים ח"ו כי לצבא המרום יש כח ויכולת עצמית, וח"ו לא יזכו בדין,

ביאור הפיוט משרתיו שואלים זה לזה איה מקום כבודו

וכך גם אפשר לפרש, משרתיו שואלים זה לזה, **איה מקום כבודו**, פירוש, שצבא המרום המשרתים לו ית', שואלים אלו לאלו, האם כבודו של השי"ת במקומו, כלומר, שהכל בבני אדם יודעים כי המה רק משרתים אליו ית', וזהו איה מקום כבודו של השי"ת,

* * * * *

ביאור משול כחרס הנשבר ע"ד שבור את החבית ושמור את יינה

ויאמרו הנה יום הדין לפקוד על צבא מרום בדין. מובן מכך, כי הדין הוא על צבא המרום, וכי צבא המרום יכולים לעבור את פי ה' וכי בחירה יש להם,

כי לא יזכו בעיניך, הם דברי המלאכים, **ויזכו** הוא לשון נסתר, ואם על עצמם אמרו כן היל"ל כי לא נזכה בעיניך בדין, מהו כי לא יזכו, שהוא לשון נסתר, הנראה שכלל ישראל לא יזכו,

ביאור הדברים, ובו תנשא מלכותך כי ביום בריאת העולם אנו אומרים בואו ונחדש המלוכה

איתא בפרקי דרבי אליעזר (פרק ג'), עד שלא נברא העולם, נתייעץ הקב"ה בתורה ששמה תושיה האם לבראות עולם,

השיבה ואמרה לו, רבון כל העולם אם אין צבא למלך ואם אין מחנה למלך על מה הוא מולך, אם אין עם לקלס למלך אי זה הוא כבודו של מלך, שמע הקב"ה וערב לו, ע"כ,

ומכאן אמרו בספה"ק "אין מלך בלא עם",

מבואר, כי המלך נתגדל ע"י קלוסו של העם, ולכן בכל שנה ביום בריאת העולם שבראו עפ"י עצת התורה, אנו באים לחדש מלכותו יתברך בעומדנו לקראתו "המלך"

פחדם של המלאכים שמא יש בישראל המאמינים בצבא המרום

נראה לבאר, כי פחדם של המלאכים הוא, כפי שהם אומרים, **לפקד, על צבא מרום בדין**,

פירוש, שבאים לדון את עם ישראל, אם אינם עובדים ח"ו **לצבא המרום**, וגם כאשר אין עובדים עבודה זרה ר"ל, אם אומרים על הטבע, שיש בו כח ח"ו ויכולת בבחינת עולם כמנהגו נוהג, בשעה שכל הטבע וכל צבא המרום הם רק משרתים, ואם יש באישי ישראל, שאינו מכיר בבירור כי הטבע וצבא המרום אין בהם שום יכולת, והמה רק משרתים אליו ית',

וצריך לידע **כל פעול** כי אתה פעלתו, פירוש, שיש לדעת כי כל פעולה ופעולה שאתה הוא שמפעילו, ולא ח"ו הטבע, גם אם השמש עולה בכל בוקר, אין זה פעולת הטבע, אלא הכל נסים,

מחזור ספרד לראש השנה כי כשמך כן תהלתך. קשה לכעס ונוח לרצות. **כי לא תחפץ במות המת.** כי אם בשובו מדרכו וחיה. ועד יום מותו תחכה לו. אם ישוב מיד תקבלו:

כי אתה הוא יוצרם. ואתה יודע יצרם. כי הם בשר ודם: אדם יסודו מעפר. וסופו לעפר. בנפשו יביא לחמו. **משול כחרס הנשבר וכו'.**

עפ"י המהרש"א יש לפרש, מכיוון שלא יחפוץ במות המת כי אם בשובו, לפיכך הוא **כחרס הנשבר,** שאע"פ שעובר יסורים שישוב בתשובה, יש לשמור שהחבית לא תשבר,

* * * * *

איך הוא לימוד זכות במה שאמר א"א ימחו על קידוש שמך

כתב בספר אהבת יונתן ממוהר"ר יונתן, כתיב (ישעיהו מיט ט"ו הפטרת עקב) "התשכח אשה עולה מרחם בן בטנה" וכו' יובן עפ"י **מ"ד בגמרא** (שבת פ"ט ע"ב) לעתיד יאמר הקב"ה לאברהם בניך חטאו **יאמר אברהם ימחו על קידוש שמך וגם יעקב יאמר ימחו על קידוש שמך**

וצריך להבין לכאורה, איך יאמרו אבות העולם ימחה מין הישראלי,

רק באמת בזה הם מלמדין סגוריא לומר אף שחטאו המה פושטין צווארם ונהרגין על קידוש השם,

ולכן אין בדין שיקבלו עונש על חטאם וזהו **בכח המאמר ימחו על קידוש,**

וידוע מה שהורה אברהם אהבתו הזכה באלקים בענין יצחק עת שנאמר לו קח נא את בנך וזה היה **מופלא בכל הנסיונות,** וע"ז כרת הקב"ה עמו הברית כי לא **תשכח מפי זרעו,** עכ"ל **אהבת יונתן,**

ובכך מבואר הפיוט (ספר הרוקח הלכות ראש השנה סימן רא), עוד יזכור לנו **אהבת איתן** אדונינו **ובזכות הנעקד** ישבית מדיננו ובזכות התם יוציא לאור דיננו כי קדוש היום לאדונינו.

* * * * *

כתיב (איוב פרק א' ו') "ויהי היום ויבאו בני האלקים להתיצב על ה' ויבוא גם השטן בתוכם",

כתב רש"י, ויהי היום - אותו יום ראש השנה היה, שהוא יום תרועה וצוה הקדוש ברוך הוא לשטן להביא זכות וחובה של כל הבריות הה"ד משוט בארץ,

ויבואו בני האלקים להתיצב על ה' - לריב עמו שאין להתיצב אלא על דין שנאמר (ישעיה ג) "נצב לריב ה'",

ויבא גם השטן בתוכם - לקטרג הבריות,

מצודת דוד (איוב פרק א פסוק ו)

ויהי היום - ר"ל היום המוכן לשיבואו בו לפני המקום מלאכי מעלה מלמדי זכות וחובה והוא יום ראש השנה שהוא יום המשפט, בני האלהים - הם מלמדי הזכות, גם השטן - ללמד חוב ולקטרג על הבריות,

איתא בגמרא (בבא בתרא דף טז עמוד א) **כתיב** ויאמר ה' אל השטן השמת לבך אל עבדי איוב כי אין כמוהו בארץ וגו' ויען השטן את ה' ויאמר שלח נא ידך וגע אל עצמו ואל בשרו אם לא על פניך יברכך, ויאמר ה' אל השטן הנו בידך אך **את נפשו שמור,** ויצא השטן מאת פני ה' ויך את איוב, אמר רבי יצחק: קשה צערו של שטן יותר משל איוב, (שהכה את איוב, והוזקק לשמור את נפשו שלא תצא רש"י), משל לעבד שאמר לו רבו: **שבור חבית ושמור את יינה.**

כתב המהרש"א, לעבד שאמר לו רבו שבור חבית זה **ושמור יינה.** הנה דימו חומר הגוף לכלי חרס והנשמה השכלית **להיין אשר בו,** והנה העבד יש לו צער **לשבור החבית מבחוץ ולצמצם שלא יבא השבירה עד החלל כדי שיהא היין שמור בתוכה,** כך השטן היה לו צער לצמצם, והכה את איוב מכות שלא באו עד חלל הגוף רק מבחוץ בשחין רע מכף רגלו כו' כי מכות החלל מסוכנות פן תצא נפשו,

מבואר בפירושו, שכאשר חבית של חרס מלאה יין בחציה, ויש לשבור לאט לאט מלמעלה שהשברים לא יגיעו עד היין, שלא יישפך, זו מלאכה קשה ביותר, וזה היה צערו של איוב,

ביאור כפתור ופרח בפיוט ובבן הנעקד ואם כבנים אם כעבדים

איתא, עוד יזכר לנו אהבת איתן, אדונינו. ובבן הנעקד ישבית מדיננו. ובזכות התם יוציא איום לצדק דיננו. כי קדוש היום לאדוני

איתא, היום הרת עולם, היום יעמיד במשפט כל יצורי עולמים, אם כבנים אם כעבדים, אם כבנים רחמנו כרחם אב על בנים, ואם כעבדים עינינו לך תלויות עד שתחננו ותוציא כאור משפטנו איום קדוש:

איתא בגמרא (שבת פ"ט ע"ב), לעתיד לבא יאמר לו הקדוש ברוך הוא לאברהם, בניך חטאו לי. אמר לפניו: רבונו של עולם - **ימחו על קדושת שמך**.

אמר, אימר ליה ליעקב דהוה ליה צער גידול בנים, אפשר דבעי רחמי עלייהו. אמר ליה, בניך חטאו. אמר לפניו, רבונו של עולם, **ימחו על קדושת שמך**.

אמר, לא בסבי טעמא, ולא בדדקאי עצה.

אמר לו ליצחק, בניך חטאו לי. אמר לפניו, רבונו של עולם, בני ולא בניך? בשעה שהקדימו לפניך נעשה לנשמע, קראת להם בני בכורי, עכשיו בני ולא בניך?

ועוד, כמה חטאו, כמה שנותיו של אדם, **שבעים שנה**. דל עשרין דלא ענשת עלייהו, פשו להו **חמשיין**. דל עשרין וחמשה דלילותא פשו להו עשרין וחמשה. דל תרתי סרי ופלגא, דצלויי ומיכל ודבית הכסא - פשו להו תרתי סרי ופלגא. **אם אתה סובל את כולם** - מוטב,

ואם לאו - פלגא עלי ופלגא עליך.

ואם תמצא לומר כולם עלי - הא קריבית נפשי קמך.

ביאור הפיוטים ע"ד מאמר חז"ל

כבר נתבאר לעיל בשם הר"ר יונתן, כי אהבתו של אברהם אבינו להקב"ה ומסי"נ שהיה לו, ולימוד זכות של יעקב אבינו, הביאום לומר **ימחו על קידוש שמך** פירוש, הגם שחטאו הם מוכנים למסירות נפש על קידוש שמך, ולא יחליפוך באלהים אחרים,

בכך מבואר, יזכור לנו אהבת איתן זה אברהם אבינו, וזכות שלימד התם זה יעקב אבינו, ועל כן יוציא איום לצדק דיננו,

ובבן הנעקד ישבית מדיננו, זה דין ודברים שהיה ליצחק עם הקב"ה על חטאם של ישראל,

וכך יש לבאר, אברהם ויעקב לא התיחסו לחטאים, אלא אמרו אף שחטאו הרי הם נהרגים על קידוש שמך, וע"ז אמר הקב"ה **לא בסבי טעמא, ולא בדדקאי עצה**. פירוש, שאינם נותנים **טעם ועצה** מה לעשות עם החטאים,

ועל זה נכנס יצחק אבינו בעובי הקורה ואמר, אם כבנים אם כעבדים, **אם כבנים רחמנו כרחם אב על בנים**,

וכך אמר בשעה שהקדימו לפניך נעשה לנשמע, קראת להם בני בכורי, **עכשיו בני ולא בניך?** ובתורת בנים אתה צריך לסלוח להם ללא שום סיבה **כרחם אב על בנים** ללא סיבה,

ואם כעבדים, אם תרצה לסלוח להם בתורת עבדים,

עינינו, כמה שנותיו של אדם, **שבעים שנה**. אלה הם ימי שנותינו וזהו **עינינו** בגימ' 70,

לך בגימ' 50, דל עשרין דלא ענשת עלייהו, פשו להו **חמשיין**.

- תלויות, כפרתם תלויה בג' דרכים,
- א, אם אתה סובל את כולם,
- ב, פלגא עלי ופלגא עליך,
- ג, הא קריבית נפשי קמך.

וזהו ובבן הנעקד ישבית מדיננו.

* * * * *

עכשיו שנברא יפשפש במעשיו הוא תשרי שאז נברא עיון יעקב

איתא בגמרא (עירובין י"ג ע"ב) תנו רבנן שתי שנים ומחצה נחלקו בית שמאי ובית הלל הללו אומרים נוח לו לאדם שלא נברא יותר משנברא והללו אומרים נוח לו לאדם שנברא יותר משלא נברא נמנו וגמרו נוח לו לאדם

אני ראשון ואני אחרון ע"ד השפת אמת גם בגימטריא

איתא בשפת אמת (בראשית חנוכה תרס"א) כשעמדה מלכות יון הרשעה להשכיחם תורתך. כי היה להם חכמה טבעיות וזו החכמה מביא שכחת השגחת הבורא ית"ש ובנ"י נבראו להעיד על הבורא שהוא מנהיג כל הטבע.

יון גימטריא גלגל.

שהיו בקיאיין בחכמת גלגל המזלות. אבל באמת הנהגת כל הגלגל הכל עפ"י הנהגה עליונה. וכמ"ש בספרי קודש אנכי ה' אלקיך.

אלקיך גימטריא גלגל.

וגימטריא היה הוה יהיה.

מאתו בא כל אלה הגלגלים שמתהפכין תמיד מראשן לסופן הכל לכבודו ברא להודיע שהוא ראשון והוא אחרון.

וז"ש כי היא חכמתכם ובינתכם דרשו חז"ל זה חכמת חשבון המזלות. פי' שחכמי ישראל יודעין שורש כל החשבונות הללו. ולכן נקראו סוד העיבור שהוא שורש כל מהלך המזלות עפ"י הנהגה עליונה. וזו חכמה האמיתית כמ"ש הן יראת ה' היא חכמה.

אבל חכמת הטבע אדרבה מביא לשכוח את הבורא. ולכן תיקנו להלל ולהודות שע"י הודאה והלל לה' על כל הדברים זה מביא הזכרון שלא להיות נטבע תוך הטבע ולבוא לשכחה. וכמ"ש ז"ל ולא שכחתי מלברכך שהברכה מביא זכרון וכמ"ש זכירה בפה,

* * * * *

ביאור בפיוט, אם תמצה עמק הדין

בפיוט מוסף יום א', קל אמונה בערכך דין, אם תמצה עמק הדין מי יעמוד לפניך בדין, לכאורה, זו בקשה שאינה הגונה, כשמבקשים שידונו אותנו רק באופן שטחי שלא לעומק,

איתא בגמרא (ראש השנה ט"ז ע"ב), אמר רבי יצחק, שלשה דברים מזכירין עונותיו של אדם,

שלא נברא יותר משנברא עכשיו שנברא יפשפש במעשיו ואמרי לה ימשמש במעשיו, ע"כ

בעיון יעקב על עין יעקב, כתב ז"ל, ועכשיו שנברא יפשפש במעשיו, אפשר כמ"ד בתשרי נברא העולם לכך עכשיו בתשרי שנברא הוא הזמן שיפשפש במעשיו זמן תשובה לכל היא.

* * * * *

ביאור הכתוב אני ראשון ואני אחרון, ומבלעדי אין אלקים

כתיב (ישעיה מ"ד ו) "ועל ידי עבדיך הנביאים כתוב לאמר, כה אמר ידוד מלך ישראל וגואלו, ידוד צבקות, אני ראשון ואני אחרון, ומבלעדי אין אלהים",

יש להקשות, כאשר אומר הקב"ה, "אני ראשון", משמעות הלשון הוא שיש שני, כמו כן, משמעות הלשון, "אני אחרון", משמעות הלשון, שיש מלפניו, והיה צ"ל אני אחד ואין אחר,

וצריך לפרש כך את כוונת הפסוק, שהתחיל, "כה אמר ידוד מלך ישראל וגואלו, ידוד צבקות", הקב"ה ברא את כל צבאות השמים והטבע, שיעמדו לשרתו, אך יש מי שטועה ר"ל לחשוב, כי צבא השמים כגון השמש והירח ועוד, המה גם אלהים,

ועל זה אומר הנביא, "כה אמר ידוד מלך ישראל וגואלו, ידוד צבקות, על אף שבראתי צבאות

רבים לשרתני, שלא תטעו לומר, כי יש מישהו אחרי, שהם, הצבאות המשרתים אותי, אלא אני ראשון לפני הצבאות, כמו כן אני אחרון, שלא תטעו לומר כי יש משהו לפני, אלא אני הוא גם אחרי שיש לי צבאות רבים,

"ומבלעדי אין אלהים", לטעות ח"ו ולחשוב כי יש עוד אלהים, וזהו פירוש הפסוק, "כה אמר יהוה מלך ישראל וגואלו יהוה צבאות, אני ראשון ואני אחרון, ומבלעדי אין אלהים".

* * * * *

אפשר לפרש, מ"ש הקול קול, יעקב, שתי פעמים, הם רמז לתקיעות דמיושב, ותקיעות דמעומד, לערבב את השטן, זה עשיו, וזהו, בשעה שהקול קול יעקב, דהיינו תקיעות דמיושב ומעומד, אז אין הידים ידי עשיו, ואין שליטה לשטן, ולכן תוקעין ומריעין כשהן יושבין ותוקעין ומריעין כשהן עומדין, לערבב את השטן,

* * * * *

ביאור הכתוב אני ראשון ואני אחרון ומבלעדי אין אלקים ע"ד פרקי דרבי אליעזר

כתיב (ישעיה מ"ד ו') "ועל ידי עבדיך הנביאים כתוב לאמר, כה אמר ידוד מלך ישראל וגואלו, ידוד צבקות, אני ראשון ואני אחרון, ומבלעדי אין אלהים",

ויש להקשות, כאשר אומר הקב"ה, "אני ראשון", משמעות הלשון הוא שיש שני, כמו כן, משמעות הלשון, "אני אחרון", משמעות הלשון, שיש מלפניו, והיה צ"ל אני אחד ואין אחר

איתא בפרקי דרבי אליעזר – (פרק י"א) עשרה מלכים משלו מסוף העולם ועד סופו,

מלך ראשון זה הב"ה, שהוא מושל בשמים ובארץ, ועלה במחשבתו להקים מלכים על הארץ, המלך השני זה נמרוד, המלך השלישי זה יוסף, המלך הרביעי זה שלמה, המלך החמישי זה אחאב, המלך הששי זה נבוכדנצר, המלך השביעי זה כורש, המלך השמיני הוא אלכסנדר מוקדון, המלך התשיעי זה מלך המשיח, המלך העשירי חוזרת המלוכה לבעליה, מי שהיה ראשון מלך, הוא יהיה אחרון מלך, שנאמי "אני ראשון ואני אחרון ומבלעדי אין אלהים", וכתיב "והיה ה' למלך על כל הארץ ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד",

עיין עוד באוצר המדרשים, מדרש "עשרת מלכים", והוא מדרש ק"ל מתוך מאתיים מדרשים, עמוד תס"א.

* * * * *

אלו הן "קיר נטוי", "עיון תפילה", "מוסר דין על חבריו", והם ראשי התיבות של עמ"ק,

ועל זאת בקשתנו מאתו ית' אל תמצה דיננו עפ"י מה שאנחנו הזכרנו עונותינו, בעמ"ק הדין.

* * * * *

ביאור בפיוט באין מליץ יושר מול מגיד פשע

האותיות "פשע" בחילוף הם "שפע"

אף אם אי אפשר למחוק את הפשע, בקשתנו להחליף בין האותיות ולא לקרוא ביושר, ואז אם תקרא ממול את המלה פשע, תוכל להפכו ולהגיד שפע,

וזהו באין מליץ, יושר, פירוש, כאשר תקרא ביושר, את המילה פשע, לא ניתן ח"ו להמליץ רחמים עלינו, בכ"ז בקשתנו, ממול מגיד פשע, להגיד פשע, ממול, ואז זה הופך לשפע,

* * * * *

ביאור בפיוט תעבור על פשע ותמחה אשם

מעל האותיות פ'שע' הם האותיות צ'ת'פ'כאשר תעבור מעל האותיות פ'שע', תמצא את האותיות, צ'ת'פ' שהם ראשי התיבות של צ'דקה ת'שובה פ'לול, וזהו, תשובה-

תפילה- צדקה, שמעבירין את רוע הגזירה. וזהו, תעבור על פשע ועי"ז תמחה אשם,

* * * * *

קולו של יעקב מבטל את הקטרוג של עשיו

איתא בגמרא (ראש השנה ט"ז ע"א) למה תוקעין ומריעין כשהן יושבין ותוקעין ומריעין כשהן עומדין, לערבב את השטן,

איתא, בשעה שהקול קול יעקב אין הידים ידי עשיו,

כמ"ש אין מחסור ליראיו וכמ"ש (תהלים קכ"ח א') "אשרי כל ירא ד' ההולך בדרכיו" ומסיים יגיע כפיך כי תאכל וכו' בניך כשתילי זיתים וכו'.

וז"פ הכתוב שהתחלנו "אחת שאלתי מאת ד'", אם אמנם כי צריך אני לבקש הצלחה בר"ה על דבר אחד. אותה אבקש, "שבתי בבית ד' כל ימי חיי" ואז ממילא ימלא כל משאלות לבי לטובה בכל הענינים כנ"ל, עכ"ל התפארת שלמה,

יש לבאר עוד כי בקשה אחת תהיה שהכל מאת ה'

לפי דברי התפארת שלמה, כי לא שייד להתפלל רק על דבר אחד פרטי,

אפשר לפרש, "אחת שאלתי" כלומר, אם אני יכול לשאול שאלה אחת בלבד, אז תהיה שאלתי האחת,

"מאת ה'", שכל דבר ודבר אדע שהוא "מאת ה'", וז"ש הכתוב "אחת שאלתי, מאת ד'".

* * * * *

להערות הארות ולקבלת העלון ניתן לפנות אל
"מכון פאר" רחוב חזון איש 2 בני ברק
פקס 03-6161777, נייד 0527-616166
מייל y0527616166@gmail.com

ביאור הפסוק הבן יקיר לי אפרים אם ילד שעשועים

קושיית המפרשים שאמר אם בלשון ספק

כתיב (ירמיה ל"א י"ט) "הבן יקיר לי אפרים אם ילד שעשועים כי מדי דברי בו זכור אזכרנו עוד על כן המו מעי לו רחם ארחמנו נאם ה'",

יש לדייק, בלשון אם ילד שעשועים הוא, היה צ"ל, הבן יקיר לי אפרים, כי ילד שעשועים הוא, מי איכא ספיקא קמי שמיא, שאומר אם ילד לשון ספק, קושיית המפרשים,

ביאור העניין שנעשה ילד שעשועים ע"י ששואל את עצמו

אפשר לפרש הכוונה, כי "אם ילד שעשועים", זה הסבר, מדוע "הבן יקיר אפרים", משום שהוא שואל את עצמו כל הזמן "אם ילד שעשועים הוא", ולכן הוא בן יקיר,

כידוע שעשוע זה התורה, כמ"ש לולא תורתך שעשועי,

וגם "כי מדי דברי בו", מביא רש"י (ירמיה ל"א י"ט) מהמדרש, דבורי בו, זו התורה, וע"י שהבן שואל את עצמו כל הזמן, אם הוא מספיק ילד שעשועים, ובכך הוא נהיה בן יקיר.

* * * * *

הבקשה אחת שיש לבקש בראש השנה

כתיב (תהלים כ"ז ד') "אחת שאלתי מאת ד' אותה אבקש שבתי בבית ד' כל ימי חיי לחזות בנועם ד' ולבקר בהיכלו",

כתב בספר תפארת שלמה (מועדים ראש השנה ד"ה אחת שאלתי), וייסד דבריו על אדני תוסי (ב"מ ק"ו ע"א בסוף ד"ה לניסא)

וכך כתב התפארת שלמה, לפי דברי התוסי, כי בר"ה לא שייד להתפלל רק על דבר אחד פרטי. א"כ העצה לזה שיבחר האדם לעצמו דרך אשר ישכון בו אור הצלחתו בכל הענינים הנצרכים לו כאשר יתפלל האדם על עבדות השם ויראת שמים, כי אז לא תחסר כל בה